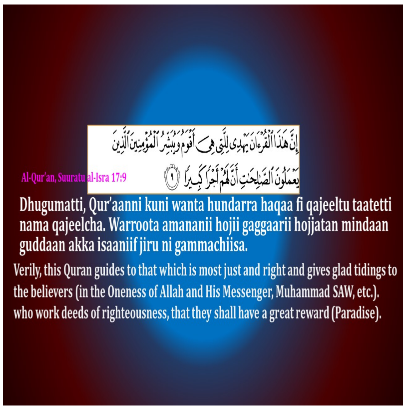

Qurâ€™aanni Akkamitti Barreefamaan Walitti Qabamee?

Description

Qurâ€™aanni kalaama (haasawa) Rabbii, Nabiyyi Muhammad (SAW) irratti buufame fi isa dubbisuun akka ibaadatti kan ilaallamuudha.
Qurâ€™aana keessatti yeroo baayâ€™ee maqaa Qurâ€™aanaa agarsiisuuf jechoonni lama irra deddebiâ€™amanii mulâ€™atu. Isaanis; Qurâ€™aanaa fi Kitaaba. Lugaa Arabiffaa keessatti â€œQurâ€™aanniâ€• hiika â€œdubbisuuâ€• qaba[1]. Kuni kan agarsiisu Qurâ€™aanni qubeewwan walitti fiduun arrabaan dubbifamuu kan dandaâ€™amuudha. Karaa biraatin â€œKitaabaâ€• jechuun wanta galmaaâ€™e fi barraaâ€™edha.[2]

Kanaafu, maqaaleen Qurâ€™aanaa lamaan kunniin ergaa gurguddaa lama dabarsuu jechuudha.
1ffaa: Jechi â€œQurâ€™aanaâ€• jedhu sammuutti qabatamuun (haffazamuun) eeggamuu isaa kan agarsiisu yoo taâ€™u
2ffaa: Jechi â€œKitaabaâ€• jedhu immoo waraqaa ykn meeshaa barreefamaa irratti galmaaâ€™un tiikfamu isaa mulâ€™isa. [3]

Kanaafu, Qurâ€™aana keessatti tasa dogongorri yoo uumame, maddoota lamaan kanniin keessaa tokkoon ni sirreeffama. Fakkeenyaf, namni tokko suurah (boqonnaa) Qurâ€™aanaa sammutti qabate osoo kitaaba hin ilaalin dubbisuu yoo dogongore, kitaaba ilaalun sirreefachu dandaâ€™a. Ammas, osoo Aayata ykn suurah Qurâ€™aanaa waraqaa irratti print godhanuu ykn barreessanu ykn Aplikeeshinii telefoona irratti yoo dogongoran, namni Qurâ€™aana guutuu sammutti qabate dogongora kana ni sirreessa. Qurâ€™aanni haala kanaan jijjiramu ykn irraa haaqamu ykn itti dabalamuu irraa hanga Guyyaa Qiyaamatti ni eeggamaa jechuudha. Dhugumatti Rabbul Aalamiin ni jedha:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٩﴾

â€œ**Dhugumatti, Numatu Qurâ€™aana buuse, dhugumatti Numatu isa tiiksas.â€•** Suuratu Al-Hijr 15:9
Kanaafu, qulqullinnaa fi tiikfamu Qurâ€™aanaa ilaalchisee wanti nama shakkisisuu hin jiru.

Kutaa darbee keessatti karaalee Qurâ€™aanni walitti qabamee keessaa karaa tokkoffaa ilaalle turre. Innis Qurâ€™aana guutu qomatti qabachuudha. Rabbiin waan hundaa irratti dandaâ€™aa taâ€™ee akkuma yeroo ammaa namoota miliyoonatti lakkamaan Qurâ€™aana guutuu qomatti akka qabatan taasise, yeroo jalqaba Nabiyyi irratti buusus Nabiyyiif qoma isaa keessatti walitti qabee jira. Faaruu fi galanni hundii Rabbiif haa taâ€™u. Karaan lammataa Qurâ€™aanni walitti qabamee karaa barreefamaatin.

2.Qurâ€™aana Barreefamaan Walitti qabuu

Barreefamaan Qurâ€™aana walitti qabuu iddoo saditti qoodanii ilaalun ni dandaâ€™ama. Isaaniis:

1-Jireenya Nabii Muhammad (SAW) Keessatti Barreefamaan walitti qabuuâ€“ Ergamaan Rabbii (SAW) Qurâ€™aana (wahyii) Rabbiin irraa isaanitti dhufu ofiin barreessu waan hin beekneef barreessitoota gurguddaa sahaabaa irraa taâ€™an kan akka Aliyyi, Muâ€™aawiyaa, Ubayy bin Kaâ€™abii fi Zayd bin Saabit faâ€™a kaaâ€™uun yeroo keeyyanni (aayan) wayii buufamtu akka keeyyata san barreessan isaan ajaju turan. Iddoo ishiin itti barreefamtu fi boqonnaa (suuraah) ishiin keessatti barreefamtus Nabiyyitu barreessitootatti hima.[4]

Fakkeenyaf, Zayd bin Saabit Masjiida Ergamaa Rabbitti dhiyoo waan taâ€™eef, wahyiin yommuu buâ€™u Nabiyyiin yeroo baayâ€™ee akka barreessu isa waamaa turan. Yeroo Aayan waaâ€™ee Jihaada dubbattu buutu, Ergamaan Rabbii (SAW) meeshaa barreefamaa waliin Zayd bin Saabit waaman. Ergasii Aaya jihaada ni dubbisaniif, Zayd immoo ni barreessa. Osoo Ergamaan Rabbii dubbisanuu, ibn Um-Maktuum dhufee akkana jedhe, â€œYaa Ergamaa Rabbii, Rabbiin kakadhe osoo dandaâ€™e silaa karaa Rabbii irratti nan qabsaaâ€™a.â€• ibn Um-Maktuum ijaan hin argu ture. San booda Rabbiin â€œ â€**•{â€• Ø°ÙŽÙŠÙ'Ø±ÙŽ Ø£Ù•Ù^Ù„Ù•ÙŠ Ø§Ù„Ø¶Ù'ÙŽØ±ÙŽØ±Ù•â€•}**â€•â€• (**warra miidhama qaban malee**) jettu buuse.â€• Sahiih Al-Bukhaari 4592

Ammas, barreefamaan booda wanta barraaâ€™e mirkaneessun (proofreading) ni jira. Galmeen aayaata (keeyyattootaa) erga xumuramee booda, dogongorri akka hin uumamneef Zayd Ergamaa Rabbiitiif ni dubbisa. [5]

Ergamaan Rabbii Qurâ€™aana eeguf tarkaanfilee barbaachisu haa fudhataniyyuu malee yeroo sanitti Qurâ€™aanaa jiildi (galmee) tokkotti walitti hin qabne. Kana irra, Qurâ€™aanni wanta garagaraa fi bakka adda addaatti barreefamaa ture. Sababni isaas, suuraah fi Aayaan Qurâ€™aanaa buâ€™uu itti fufanii jiru. Akkasumas, meeshaan barreefamaa akka ammaatti hin jiru. Kanaafu, yeroo sanitti osoo Qurâ€™aanni guutun buâ€™ee hin xumuramiin, suuraah fi Aayaa yeroo adda addaatti buâ€™an jiildi (galmee) tokko keessatti walitti qabuun garmalee ulfaata. Garuu Ergamaan Rabbii erga duâ€™anii booda wahyiin buâ€™uu ni dhaabbate. Kanaafu, amma Qurâ€™aana guutuu bakka tokkotti walitti qabuun ni dandaâ€™amaa jechuudha. Kunis yeroo Abu Bakr adeemsifame.[5]

2-Yeroo Motummaa Abu Bakr Keessa Qurâ€™aana Barreefamaan Walitti qabuu- Abu Bakr bakka Ergamaa Rabbii (SAW) buâ€™uudhaan bulchiinsa Muslimtootaatiif dhaabbatee ture. Rakkoon baayâ€™eenis isa muudate ture. Guyyaa lola Yamaamaa haafizoonni (warroonni Qurâ€™aana qomatti qabatan) baayâ€™een dhumanii turan. Akkuma irranatti jenne Qurâ€™aanni yeroo Ergamaan Rabbii lubbuun jiran wantoota adda addaa irratti barraaâ€™a tureera. Umar bin al-Khaxxaab, â€œQurâ€™aanni bakka adda addaatti facaâ€™e kuni ni bada ykn ni dagatamaâ€• jechuun Qurâ€™aanni bakka tokkotti walitti qabamu akka qabu Abu Bakrin mariâ€™achiise. Abu Bakris yaada kana fudhachuun Qurâ€™aana kitaaba (galmee) tokko keessatti akka walitti qabu Zayd bin Saabitiin ajaje. Zaaydis itti

gaafatamummmaa kana fudhatee Qurâ€™aana bakka adda addaatti yeroo Nabiyyii barreefamee facaâ€™e bakka tokkotti walitti qabe. (ilaali Sahih al-Bukhari 4986)

Haala kanaan Qurâ€™aanni yeroo Motummaa Abu Bakrii fi sahaabota yeroo sana jiraaniin galmee tokko keessatti walitti qabamee raawwatame. Kunis walitti qabiinsa lammaffaa jechuun beekkama.

3-Yeroo Mootummaa Usmaan keessa Qurâ€™aanni Barreefamaan Walitti qabamuuâ€“ Akkuma beekkamu Qurâ€™aanni Afaan Arabiffaatin buufame. Araboonni akka balbala sanyii isaanitti loqoda garagaraa waan qabaniif nama hundaaf akka laafuf Ergamaan Rabbii (SAW) loqoduma isaanitiin Qurâ€™aana barsiisan. **Loqoda** jechuun jecha tokko yommuu sagaleessan sagaleen garagara taâ€™uudha. Garuu hiikni isa tokkoma. Fakkeenyaf, akka Afaan Oromootti, naannoo Hararitti jecha â€œofâ€• jedhu, â€œifâ€• jechuun sagaleessu.Hima keessatti, â€œOfii hojjadhe = ifii hojjadhe.â€• Jechoonni lamaan kunniin hiikni isaanii tokkoma. Haaluma kanaan Afaan Arabaa keessattis jechoonni hiika wal-fakkaataa qaban garuu yommuu dubbatan sagaleen isaanii garagara taâ€™e ni jiru. Fakkeenyaf, jecha â€œ(**Ù‚Ù•Ù„Ù’ØªÙ•**) qultuâ€• jedhu, warri Ijibt â€œultâ€• jechuun sagaleessu. Warri Yaman immoo â€œgultuâ€• jechuun sagaleessu. Garuu hiikni isaanii tokkoma. Innis â€œAni jedheâ€• taâ€™a. Qurâ€™aanni loqoda Arabiffaa garagaraatin yoo dubbifame, hiika isaa kessatti wanti jijjiramu tokkollee hin jiru. Ergamaan Rabbii (SAW) bifa torbaan Qurâ€™aana dubbisaa turan. (Ilaali Sahih Muslim 819)

Gara mata-duree keenyatti yommuu deebinu, yeroo mootummaa Usmaan biyyoonni Musliimaa waan baayâ€™ataniif, haafizonni gara biyyoota kanniini keessa facaâ€™an loqoda ofii qabatanii deemu jalqaban. Naannawa tokko tokko keessatti Araboonni gariin loqonni isaanii loqoda biroo akka caalu dhaadachu eegalan. Akkasumas, Musliimni haarofti Qurâ€™aana osoo dubbisuu yoo dogongore, dogongorri isaa kuni dhuguma dogongora dhugaati moo bifaa dubbisaa torban Ergamaan Rabbii barsiisaa turan keessaa isa tokko taâ€™uu ykn dhiisu isaa itti himuun garmalee ulfaata. Dhumarratti rakkoon kuni naannoolee Arabaan alan jiraniif madda dhamaâ€™iinsa fi wal-dhabbii taâ€™e.*

Sahaaban Huzeeyfa ibn Al-Yamaan jedhamu yommuu Iraaq keessa jiru dhamaâ€™iinsa kana hubachuun addaan bittinaaâ€™u ummata Muslimaati fi jijjiramu Qurâ€™aanaa sodaate. Huzeyfaan yommuu gara Madiina deebiâ€™u rakkoo argee fi dhagahe Usmaanitti beeksisee. Yeroma san Usmaanis sahaabota mariâ€™achiisun galmee Abu Bakr irraa loqoda jiddu-galeessa tokkoon Qurâ€™aana kitaaba tokko keessatti akka barraaâ€™u murteessan. Galmeen yeroo Abu Bakrii barraaâ€™e haadha manaa Nabiyyi tan taate Hafsaa bira ture. Usmaanis Hafsaa irraa galmee Qurâ€™aanaa fuudhee gara Zayd bin Saabit, Abdullah bin Zubeeyr, Saâ€™iid bin Aas fi Abdurahmaan bin Haaris bin Hishaamitti erguun akka isaan kitaabbilee baayâ€™eetti garagalchaan ajaje. Isaaniis kana raawwachuun biyya hundatti hawaasaf raabsan. Kunis walitti qabiinsa sadaffaa jedhama. Sunis godaansa Nabiyyii irraa waggaa 25ffaa keessa ture. (ilaali Sahih al-Bukhari 4987)

Haala kanaan garagalchi (koopin) Qurâ€™aanaa bifa wal-fakkaatun addunyaa keessa raabsame. Sana booda Qurâ€™aanni hanga guyyaa harâ€™aatti akka yeroo sanitti walitti qabameen qomattis qabatamee fi meeshaa barreefamaa irrattis barreefame tiikfamee jira.

Akkasumas, tiikfamu Qurâ€™aanatiif ragaa kan taâ€™an garagalchii (koopin) Qurâ€™aanaa yeroo durii baayâ€™een isaanii Muuziyeemi biyyoota adda addaa keessatti ni argama. Qabiyyeewwan hunda

isaanitu kan wal-fakkaataniidha. Akka fakkeenyatti fakkiiwwan lamaan kanniin dhiyeessun ni dandaâ€™ama.

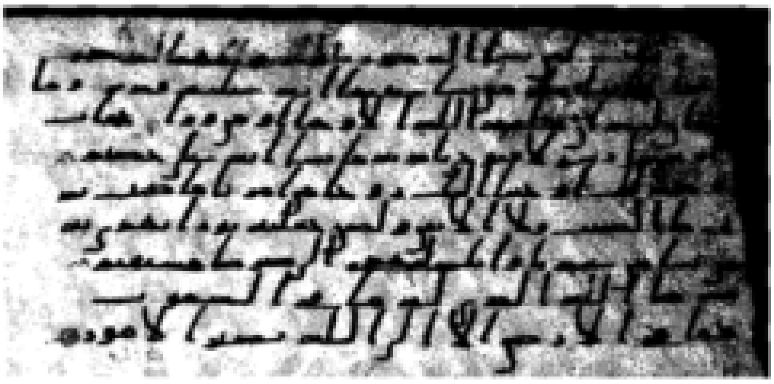

Figure 7.1: Example of a very early Mushaf written in the Hejāzī script. Note the lack of skeletal dots. Courtesy of the National Archive Museum of Yemen.

Musâ€™hafa yeroo durii muuziyeemi Yaman keessatti argamu.[6] Musâ€™hafa jechuun galmee Qurâ€™aanni irratti barraaâ€™u jechuudha.

Galmee Qurâ€™aanaa durii Masjiida Kaayiro Al-Huseyn jedhamu keessatti argamu.[7]

Gudunfaa

-Qurâ€™aanni karaalee lamaan tiikfame
1ffaa- Qomatti qabatamuun arrabaan dubbifamuu
2ffaa- meeshaalee barreefamaa irratti barreefamuun.
-Qurâ€™aannni yeroo Ergamaan Rabbii (SAW) barreefamaan wantoota adda addaa irratti barraaâ€™e jira.
-Yeroo motummaa Abu Bakr Qurâ€™aanni wantoota adda addaa irratti barreefame ture galmee tokko keessatti walitti qabame.
-Yeroo Motummaa Usmaan ibn Affaan koopin Qurâ€™aanaa baayâ€™een galmee Abu Bakr irraa garagalfamuun biyyoota Musliimaa adda addaatti ergame.

Kitaabilee Wabii:

[1][2] How to Approach and understand The Qurâ€™an-Jamal Zarabozo-fuula 8 (hardcopy)
[3] Hiika Qurâ€™aana Kabajamaa Afaan Oromootiin- fuula 12
[4] Madda olii- fuula 22-24
[5][6] History of Qurâ€™anic Text-fuula 69, 77 fi 96 (Hardcopy)
[7] Sahih International English Translation of the Qurâ€™an, fuula 708
*Usuul Tafsiir-Bilaal Filips-fuula 113

Date Created
May 5, 2018
Author
admin